

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

Освіта збереже Україну!

Матеріали II Всеукраїнських Прокопенківських читань
(14 червня 2023 року)

м. Харків

І. Ф. ПРОКОПЕНКО – ГОЛОВА СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ Д 64.053.04	
Золотухіна С. Т., Штефан Л. А.....	80
ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ РУДОЛЬФА ШТАЙНЕРА ТА СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ	
Іонова О. М.....	84
ДІАГНОСТИКА ТРУДНОЩІВ РОЗВИТКУ ДИТИНИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА	
Казачінер О. С., Бойчук Ю. Д., Галій А. І	89
ДОСВІД ПРОНИКНЕННЯ У СПЕЦИФІКУ КОМПОЗИТОРСЬКОГО МИСЛЕННЯ У «ТРЬОХ ПІСНЯХ З “ВІЛЬГЕЛЬМА ТЕЛЛЯ” Ф. ШІЛЛЕРА» Ф. ЛІСТА	
Калашник М. П.	96
УКРАЇНСЬКА ЕСТРАДНО-ПІСЕННА ТВОРЧІСТЬ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	
Каплюк А. С.....	101
ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ ЯКОСТІ ЯК ЦІННІСНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА	
Кафтанова Олена, Штонда Оксана.....	103
ВІЗУАЛЬНИЙ СУПРОВІД КЛАСИЧНОГО ВИКЛАДАННЯ АНАТОМО- ФІЗІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	
Комісова Т. Є., Коваленко Л. П.	107
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ НА ЗАСАДАХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА	
Костіна В. В., Кабусь Н. Д.	113
СТИЛІ СПІЛКУВАННЯ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	
Котелюх М. Ю.	120
ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ У ДАНІЇ	
Коц С. М., Коц В. П.	124
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ	
Кравцова М. І.....	129
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ	
Купіна І. О., Радченя І. В.	132
ДО ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Ларіна І. О., Доля Ю. В.	136
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Левкін Д. А.	139
CURRENT PROBLEMS OF THE EDUCATION SYSTEM AND ITS DEVELOPMENT PROSPECTS IN UKRAINE	
Levkina R., Kotko Ya.	144
ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ У САМОСВІТІ ШКОЛЯРІВ	
Майстрюк І. С.....	150

ВІЗУАЛЬНИЙ СУПРОВІД КЛАСИЧНОГО ВИКЛАДАННЯ АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Комісова Т. Є.

кандидат біологічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: tatyanakomisova@gmail.com

Коваленко Л. П.

старший викладач

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: kovalenko.l1978@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10115783>

Вивчення курсів анатомії та фізіології людини для студентів, які навчаються на педагогічних та психолого-педагогічних профілях навчання, що пов'язані з природничою освітою, є обов'язковим. Але багато педагогічних спеціальностей, таких як вчителі математики, іноземної мови, історії тощо, вивчають навчальні дисципліни, що тісно пов'язані з анатомією та фізіологією організму, з будовою та функціональним значенням органів та систем. І в першому, і в другому випадку викладання таких курсів вимагає використання найрізноманітніших інтерактивних методів навчання.

Розробка методик навчання анатоמו-фізіологічним дисциплінам спрямовується на те, щоб відібрати достатній та необхідний для розуміння обсяг навчального матеріалу, обрати максимально ефективний формат проведення занять і, найголовніше, підібрати натуральну наочність чи альтернативні їй засоби навчання. Актуальність питання щодо методик навчання анатоמו-фізіологічних дисциплін студентів, особливо небіологічних профілів педагогічної освіти, обумовлена значенням знань для розуміння майбутніми вчителями процесів, що відбуваються в організмі дитини. Вивчення цими студентами дисциплін психолого-педагогічного циклу на наступних курсах базується на сформованих компетенціях, що ґрунтуються на розумінні будови та функціонального значення систем організму.

Сучасна педагогічна освіта, її якість вимагає використання інноваційних перетворень у технології навчання. У зв'язку з епідеміологічною ситуацією з COVID-19, з воєнними діями, одною з альтернатив традиційної освіти став дистанційний метод навчання. Використання сучасних інформаційних технологій дозволило перевести процес навчання на якісно високий рівень. У результаті відбувається переорієнтація традиційного навчання на принципово новий рівень, де змінюється роль того, хто навчається: він стає активним учасником навчального процесу. При цьому дистанційний процес навчання автоматично припинив можливість використання натуральної наочності на заняттях анатоμο-фізіологічних дисциплін. Хоча важливим і не переоціненим є той факт, що під час вивчення будь-якої біологічної спеціальності візуалізація відіграє ключову роль [4, 3].

Психолого-педагогічні дослідження показують, що використання електронних навчальних систем із засобами візуалізації сприяють успішнішому сприйняттю та запам'ятовуванню навчального матеріалу. Це зумовлено активізацією роботи одночасно обох півкуль: ліва півкуля зазвичай працює при традиційній формі навчання, а права півкуля, що відповідає за образно-емоційне сприйняття інформації, що пред'являється, активізується при візуалізації. У результаті відбувається творчий і професійний розвиток особистості майбутнього педагога.

Вивчення предметів анатоμο-фізіологічного спрямування не можна уявити лише за схемами, таблицями та підручникам. Для цього необхідні якісно виготовлені наочні посібники, які можна використовувати в навчальному процесі. Для глибокого вивчення предметів та розуміння сутності будови тіла людини призначений Анатомічний музей, обладнаний різноманітними експонатами. Анатомічний музей – це обличчя будь-якої кафедри, що вивчає будову організму людини.

Анатомічний музей кафедри анатомії і фізіології людини імені професора Я.Р. Синельникова ХНПУ ім. Г.С. Сковороди має в своєму розпорядженні анатомічні препарати, спеціально виготовлені для навчальних цілей, а також

отримані внаслідок науково-дослідної роботи співробітників кафедри. Окрім такого здобутку, в арсеналі кафедри є багаторічний досвід роботи з викладання дисциплін для майбутніх педагогів, накопичений з урахуванням запитів до навчання, що постійно змінюються та оновлених навчальних програм та планів вищої педагогічної школи [2].

Об'єктом вивчення біології людини є жива людина. Із зрозумілих причин людина не може бути демонстраційним матеріалом у процесі навчання. Студент, вивчаючи, наприклад, анатомію на анатомічних препаратах (трупному матеріалі), повинен співвідносити знання з живою людиною, але оскільки в сучасному суспільстві немає натурників, які могли б певною мірою наочно демонструвати особливості будови людського тіла, викладачі орієнтують студентів на вивчення власної анатомії чи анатомії в собі, шляхом класичних фізикальних методів. Так, вони можуть промацати кісткові виступи, простежити різні рухи в суглобах, визначити рельєф м'язів, що вивчаються, проекцію внутрішніх органів на поверхню тіла, а також хід кровоносних судин та нервових закінчень. Такий візуальний супровід, звичайно, допомагає опанувати доволі складні у вивченні навчальні курси.

Особливий інтерес викликають у студентів лабораторні заняття, на яких вони працюють із вологими та сухими препаратами з музейної колекції. Усе це полегшує сприйняття матеріалу студентами, забезпечує міцні якісні знання та підвищує мотивацію до вивчення навчальних курсів. Під час вивчення таких дисциплін, як «Анатомія людини», «Анатомія з основами біомеханіки», «Фізіологія людини», «Фізіологія людини, фізичного виховання і спорту», використовується більша частина музейної експозиції, що представлена такими тематичними секторами, як «Остеологія», «Міологія», «Синдесмологія», «Спланхнологія», «Ангіологія», «Нейрологія», котрі допомагають засвоїти структуру органів та систем організму. Оволодіння дисципліною «Анатомія і еволюція нервової системи» неможливе без детального дослідження препаратів музейної колекції сектору «Нейрологія». Студенти-психологи мають можливість ознайомитися з препаратами головного та спинного мозку,

черепно-мозковими нервами та основними сплетіннями спинномозкових нервів, аналізаторами. Вивчення «Анатомії та фізіології дитини з основами генетики», «Вікової анатомії і фізіології», «Вікової фізіології та фізіології ВНД» супроводжується дослідженням експонатів сектору «Вікова фізіологія». При викладанні торкаються питання впливу несприятливих факторів довкілля на стан різних органів і систем плоду людини під час внутрішньоутробного розвитку. Для цього в анатомічному музеї представлені препарати з різноманітними патологічними змінами та аномаліями. Окрім цього, при викладанні вікових особливостей особливий акцент робиться на питання, що мають найбільше актуальне значення при вивченні анатомії і фізіології дитячого організму, що мотивує студентів до поглибленого засвоєння курсів. Візуалізація матеріалу на лабораторних заняттях потребує достатньої кількості тематичних, натуральних препаратів. Під час викладання лекційного курсу проводяться паралелі з будовою дорослого організму та розглядаються питання з урахуванням періодизації дитячого віку. Опанування курсів «Основи медичних знань та допомога у невідкладних станах», «Основи медичних знань» з циклу дисциплін «Здоров'я та безпека людини» для небіологічних спеціальностей характеризуються посиленням інтересом здобувачів до колекції препаратів з аномаліями розвитку як результатом впливу на здоров'я різноманітних тератогенних чинників та екологічних факторів. Вивчення курсу «Антропологія» здійснюється за допомогою антропологічних експонатів музею.

Особливістю роботи музею анатомії кафедри анатомії і фізіології людини ім. професора Я.Р. Синельникова є можливість використовувати експозицію навіть під час дистанційного навчання. Співробітниками кафедри був створений каталог музею, в якому можна ознайомитися з цифровими фотографіями музейної колекції [1]. Окрім того, колектив кафедри активно працює над збільшенням зібрання он-лайн екскурсій до музею за різною тематикою.

У зв'язку з використанням дистанційної освіти у викладачів виникає необхідність змінювати методи роботи щодо побудови освітнього процесу, оцінки навчання та методів забезпечення якості викладання. Безперечно, що в цьому процесі ключову роль відіграє компетентність та професіоналізм викладача. Зі свого боку дистанційна освіта розширює та оновлює роль і викладача, робить його наставником, який має координувати пізнавальний процес, постійно вдосконалювати ті курси, які він викладає, підвищувати творчу активність та професійну компетентність відповідно до інновацій у технології навчання. Так, наприклад, з метою покращення ефективності вивчення анатоμο-фізіологічних дисциплін, можна запропонувати здобувачам освіти розробити тематичну екскурсію в музеї анатомії для школярів. Це стане причиною більш глибокого та цілеспрямованого вивчення обраної теми, набуття широких та глибоких знань курсу, що вивчався. При цьому слід враховувати, що екскурсійна методика спирається на педагогічні методи: словесні, наочні та практичні. Безпосередньо під час проведення екскурсії та підготовки до неї екскурсовод використовує і словесні, і практичні методи (самостійне ознайомлення, огляд препаратів тощо). Але в більшій частині показу використовуються наочні методи – демонстрація досліджуваних об'єктів. Екскурсійна методика спирається на активні методи, передусім, на метод спостереження; а спостереження є початковою стадією вивчення та дослідження, воно дозволяє накопичити необхідний фактичний матеріал, сприяє свідомому сприйняттю того, що вивчається.

На сьогодні відбувається зміщення акцентів процесу навчання студентів вишів з аудиторної на самостійну пізнавальну діяльність; організація та включення студентів до пошуково-дослідницької та творчої діяльності в рамках освітнього процесу. Навчання перетворюється на свідомий процес формування та розвитку своїх здібностей, шляхом самоорганізації своєї пізнавальної діяльності та оволодіння навичками самоосвіти. Комп'ютерне навчання, що активно практикується, впроваджується як засіб для доповнення або заміни традиційного навчання анатоμο-фізіологічних дисциплін. Вважається, що

комп'ютерне навчання дає можливість вирішити питання з нестачею трупного матеріалу, заміщенням викладача. У цьому аспекті, анатомічний музей відіграє значну роль на всіх етапах сучасного навчання студента, сприяючи формуванню у студентів загальнокультурних та професійних компетенцій.

Тобто музей може стати однією з важливих складових вищої освіти, оскільки саме він є школою візуального і просторового сприйняття, де, освоюючи будову об'єкта, студент осягає його значення.

Література

1. Іонов І. А., Теремецька Н. Ф., Ляшенко А. М., Делова І. О. Каталог музею анатомії. Харків : ФОП Петров В. В., 2018. 183 с.
2. Комісова Т. Є., Коваленко Л. П. Удосконалення якості освіти шляхом використання музейної педагогіки. *Освіта збереже Україну!:* матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди / редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін. Харків, 2022. С. 152–156.
3. Федонюк Л. Я., Ярема О. М., Ястремська С. О. Музейна педагогіка та її роль у навчальному процесі медичних закладів вищої освіти. *Медсестринство*, 2022. № 1. С. 22–28.
4. Юрах О. М., Попадинець О. Г., Котик Т. Л., Юрах Г. Ю. та ін. Досвід дистанційного навчання з анатомії людини за умови пандемії COVID-19 в Україні: виклики та потенційні можливості. *Клінічна анатомія та оперативна хірургія*, 2021. Т. 20, № 2. С. 82–92.